

Evropská budoucnost bez uhlí – zastavme uhelný důl Turów!

Nacházíme se uprostřed klimatické krize. Zelení spolu s občanskou společností a miliony lidí po celé Evropě bojují za rychlý přechod ke klimatické neutralitě v souladu se závazky Pařížské dohody. Zelená politika staví na co nejrychlejším rozvoji udržitelné energetiky založené na obnovitelných zdrojích, zlepšování energetické účinnosti a snižování poptávky po elektrické energii jdoucí ruku v ruce s postupným vyřazováním nejvíce znečišťujících zdrojů, jako je uhlí. Přechod na nízkoemisní zdroje energie v oblastech závislých na spalování uhlí, mezi něž patří příhraniční region na pomezí Polska, Česka a Německa, zásadně proměňuje místní trh práce a představuje tak obrovskou výzvu pro region a jeho obyvatele. My, Zelení, proto věříme, že ambiciózní cíle v ochraně klimatu musí stavět na spravedlivé transformaci: to znamená ekonomickém oživení založeném na udržitelnosti a zvyšování odolnosti regionu, které pomůže nastartovat lokální ekonomiku a přinese lidem nová pracovní místa.

Poblíž polského města Bogatynia na trojmezí Česka, Polska a Německa se nachází otevřený hnědouhelný důl a elektrárna Turów. Jejich provoz pokračuje bez omezení, navzdory potřebě spravedlivého přechodu ke klimatické neutralitě a velkým negativním dopadům na kvalitu ovzduší, půdy a vodní zdroje v celém přilehlém regionu. Polsko je největším producentem černého uhlí a druhým největším producentem hnědého uhlí v Evropské unii, avšak katastrofální důsledky těžby uhlí se nezastaví na hranicích země. V dosahu dolu Turów hrozí snížení hladiny podzemních vod o více než 20 metrů, což by znamenalo, že tisíce lidí v Libereckém kraji přijdou o pitnou vodu. Nové studie navíc odhadují, že v blízkosti německo-polské hranice dojde do roku 2044 k poklesu půdy až o 1,2 metru. Ve středoněmeckém Zittau dosáhne pokles půdy 36 až 72 centimetrů. Původní licence na těžbu pro důl Turów z roku 1994 vypršela 30. dubna 2020. Polský ministr pro klima a životní prostředí Michal Kurtyka však licenci prodloužil o dalších šest let, aniž by měli občané možnost vznést proti rozhodnutí námitky prostřednictvím veřejných konzultací. Pokračující těžba hnědého uhlí v Turówě je tudíž v rozporu s evropským právem (směrnice o odpovědnosti za životní prostředí, rámcová směrnice o vodě, směrnice o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí, směrnice o posuzování vlivů na životní prostředí).

Z těchto důvodů proti pokračování těžby protestují obyvatelé všech tří států přeshraničního regionu. Několik tisíc občanů navíc podalo petici k Evropskému parlamentu proti rozšiřování povrchového dolu. Není pochyb o tom, že nahrazení uhlí z dolu Turów mixem lokálních obnovitelných zdrojů energie bude dobré nejen pro životní prostředí, ale přinese prospěch také obyvatelům Dolního Slezska, kde se tyto zdroje nacházejí. Přínosy se ještě znásobí, pokud se na energetickém přechodu budou podílet všechny tři dotčené státy. Polská vláda musí přestat blokovat evropský fond obnovy a umožnit turóvskému regionu čerpat prostředky z Fondu pro spravedlivou transformaci. Vznik nových pracovních míst v oblasti obnovitelné energetiky a dalších moderních odvětvích je reálný a přinese lepší perspektivu pro mladé lidi než skomírající průmysl založený na spalování uhlí.

Evropští Zelení podporují protestující občany, ekologické aktivisty a místní Zelené v aktivním prosazování a utváření plánu strukturální změny spočívajícím v postupném ukončení těžby uhlí, jež je v souladu s cílem Evropské zelené dohody na dosažení klimatické neutrality nejpozději do roku 2050. Pokračující provoz dolu Turów je v příkrém rozporu s tímto závazkem.

Předkládáme proto následující požadavky:

- V případě, že selžou probíhající jednání mezi Českou republikou a Polskem, požadujeme, aby Komise zahájila vůči Polsku řízení pro porušení evropského práva, které by přimělo polskou vládu k dodržování povinnosti veřejných konzultací. V reakci na stížnost České republiky k Evropské komisi ze dne 30. září 2020 žádáme, aby Komise vydala v této věci odůvodněné stanovisko. Po doručení

stanoviska nebo uplynutí tříměsíční lhůty od podání stížnosti by Česká republika měla uplatnit právo sama věc předložit Soudnímu dvoru EU.

- Představitelé příhraničních krajů v Polsku, Německu a Česku by měli usilovat o získání statusu přeshraničního uhelného regionu, který by měl nárok na čerpání finančních prostředků z evropských zdrojů, jako je Fond pro spravedlivou transformaci, a jejich využití na udržitelnou obnovu ekonomiky a urychlený odchod od uhlí. Tyto prostředky jsou určeny na podporu přeshraničních projektů v oblasti obnovitelných zdrojů energie a další strukturální změny.
- Mnohem větší význam musí být přikládán účasti aktivních občanů na vytváření udržitelné budoucnosti. V přeshraničních regionech vidíme, jak Evropa roste společně odspodu. Podpora přeshraniční spolupráce občanské společnosti a vzájemného setkávání lidí by proto měla být prioritou pro regionální samosprávy i národní vlády. Tyto aktivity je potřeba rozvíjet.
- Těžba uhlí v dole Turów musí být okamžitě zastavena, dokud nebudou vyjasněny veškeré její právní aspekty.
- Těžba a spalování uhlí v Evropě musí skončit nejpozději do roku 2030. Vládní rozhodnutí o postupném odklonu od uhlí by proto neměla být podrývána zastaralými dohodami o ochraně investic, jako je Smlouva o energetické chartě, jež umožňuje investorům do fosilních paliv žalovat vlády o odškodnění za ušlé zisky. Není-li na obzoru žádná zásadní reforma této dohody v rámci probíhajících jednání, měla by od ní Evropská unie odstoupit.